Муқәддәс Китап

Тәврат 33-қисим

«Микаһ»

© Муқәддәс Китап 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Уйғурчә Муқәддәс тәржимиси»

Тәврат 33-қисим

«Микаһ»

(Микаһ пәйғәмбәрниң китави)

Кириш сөз

Пәйғәмбәр тоғрисида

Микаһ пәйғәмбәрниң арқа көрүнүши бизгә намәлум. Униң жути Йәһуданиң җәнубий тәрипидики, Йерусалимдин оттуз километр жирақлиқтики «Морәшәт» яки «Морәшәт-Гат» дегән кичик бир йеза еди. Шуниң үчүн биз уни дехан яки териқчи болуши мүмкин дәп пәрәз қилимиз. Шуңлашқиму униң ишләткән сөзлүклири бәк аддий сөзлүкләр болған. У қобул қилған вәһийләрниң бәзилири падиша, әмирләр вә Йерусалимдики байлар тоғрисида болғачқа, у пат-пат жутидин чиқип «чоң шәһәр» болған Йерусалимға барған болса керәк. У Йәшая пәйғәмбәр билән замандаш болуп, иккилиси Йәһудада бешарәт бәргән, охшашла нәпси арам тапмайдиған байларниң вә «Немә гәп қулаққа яқса шу гәпни ейтидиған» сахта пәйғәмбәрләрниң қаршилиғиға учриған. Йәшая пәйғәмбәр Микаһниң бир бешаритини өз китавида нәқил кәлтүргән (4:1-4). Шу дәвирләрдә Амос вә Һошия пәйғәмбәрләр «шималий падишалиқ» Исраилда бешарәт бериватқан еди. Микаһниң бешарәтлири Йәһуда тоғрилиқму һәм «шималий падишалиқ» («Исраил») тоғрилиқму еди. Бәзи вақитларда у «Исраил» дегән сөзни ишлитип икки падишалиқни бирликтә тилға алиду. Бундақ әһвал көрүлгәндә биз изаһатларни бәрдуқ.

Йезилған вақти

Китавидики биринчи айәттә Микаһниң пәйғәмбәрлик хизмитини қиливатқан мәзгили көрситилиду. Бу мәзгил Йәһуда падишалири Йотам, Аһаз, Һәзәкияниң тәхткә олтарған вақтилирини өз ичигә алиду — йәни миладийәдин илгәрки 739-686-жиллири (җәмий 53 жил). Китаптики бешарәтләрниң көпинчиси Асурийә империйәси Йәһудани ишғал қилиштин илгири, йәни миладийәдин илгәрки 701-жилидин илгири йезилған болса керәк — чүнки улар шу вақиәни алдин-ала ейтиду.

Китапниң арқа көрүнүши вә темиси

Миладийәдин илгәрки 922-жили Сулайман падиша өлгәндин кейин, Йәһуда вә Исраил икки падишалиқ болуп бир-биридин айрилип кетиду. «2Тар.» 10-бапта мундақ хатириләнгән: «**Шу тәриқидә Исраил Давутниң җәмәтидин** (йәни, Йәһуда қәбилисидин) **йүз өрүп, бүгүнгә қәдәр униңға қарши чиқип кәлди**».

Шу вақиттин кейин, йәни миладийәдин илгәрки 8-әсирниң иккинчи йерими, Исраил вә Йәһуда һәр иккисиниң әң гүлләнгән мәзгили еди. Икки пайтәхт — Йерусалим вә Самарийә зор баяшатлиқтин бәһримән болушқа башлиған еди. Бирақ улар бу

баяшатлиққа еғир бәдәл төләнгән еди — у болсиму, кәмбәғәлләрниң дәһшәтлик експлитатсийә қилинишидур: «байлар техиму бейип кетиватқан, намратлар техиму намратлишиватқан» еди.

Худаниң Муса пәйғәмбәргә чүшәргән қанунлирида «намрат», «тул хотун», «житим-йисир» вә «ят мусапир»ларға ярдәм бериш тоғрисида хелә көп маддилар бар еди. Һәр йәттә жилда, қәризни бекар қилиш, өзини қуллуққа сетиватқәнләрни һөрлүккә қайтуруш керәк еди; һәр әллик жилда («азатлиқ жили» яки «бурға (челиш) жили») барлиқ қәризләрни бекар қилиш вә йәр-зиминни өз егисигә яки аилисидикиләргә қайтуруш керәк еди. Һәр жили һосулниң «тунжа ашлиқ»и яки «тунжа мевилири»дин айрип елип, ибадәт хизмитидә болған каһинлар һәм Лавий қәбилисидикиләргә, андин кәмбәғәлләргә үләштүрүп бериши керәк еди; һосул алғанда (мәйли етиздин, үзүмзардин болсун) пәқәт бир қетимла «жиғивелиш»қа болатти. Мошу жиғивелиштин кейин қелип қалған яки кейин пишқан зираәтләр яки мевиләрни кәмбәғәлләрниң жиғивелишиға қалдуруш керәк еди; һәр үч жилда, хәлиқниң барлиқ киримлириниң вә алған һосуллириниң ондин бирини айрип кәмбәғәлләргә тарқитиши керәк еди. Буларниң һәммисиниң үстидә, муқәддәс қанундики: «**Пәрвәрдигар Худайиңни пүтүн қәлбиң, пүтүн жениң, пүтүн зеһниң, пүтүн күчүң билән сөйгин**» вә «**Өзәңни сөйгәндәк хошнаңни сөйгин**» дегән икки «**бүйүк пәрман**» бар еди. Сулайман падиша өзиниң бир нәсиһити билән диққитимизни бу икки пәрманни айривәтмәслик үстигә мәркәзләштүриду: «**Мискинни бозәк қилғучи — Пәрвәрдигарға һақарәт қилғучидур; һаҗәтмәнләргә шапаәт қилиш уни һөрмәтлигәнликтур**» («Пәнд.» 14:31).

Лекин һөкүмдарлар, каһинлар вә хәлиқниң зор бир қисми бу бәлгүлимиләрниң һәммисини көзигә илмайла қалмай, әксичә охшимиған дәриҗидә алдамчилиқ, оп-очуқ булаңчилиқ, зинахорлуқ қилиш вә сот орунлирида пара йейиштәк яман илләтләр пәйда қилған еди. Худаниң вәкиллири болған кишиләр, йәни мошундақ әһвални әйиплиши керәк болған каһинлар вә «пәйғәмбәрләр» сүкүт арқилиқ қошулушини билдүргән яки уни актиплиқ билән қоллиған еди. Һәйран қаларлиқ иш шуки, Самарийә (Исраил) көрүнүштә интайин диндар бир хәлиққә охшайтти. Биз Тәвраттики «Амос пәйғәмбәр» вә «Һошия пәйғәмбәр» дегән қисимлардин уларниң садиқлиқ билән тавапкаһлар (Бәйт-Әл, Гилгал вә Бәәр-Шеба)ға «һәж» қилидиғанлиғини, қурбанлиқларни қилишқа амрақлиғини вә диний паалийәтлириниң «дәбдәбилик»лигини билимиз. Тәвраттики «Йәшая пәйғәмбәр» дегән қисимдин уларниң «таәт-ибадәт»лиригә қошулған йеқимлиқ яки муңлуқ музика-нахшлири тоғрилиқ хәвәрдар болимиз. Бирақ уларниң шу диний паалийәтлириниң һәммиси Худаниң нәзиридә һәқиқий ихласмәнликтин толиму жирақ болған, жиркиничлик пасиқлиқ, халас. Униң үстигә, уларниң шу «ибадәт»и һәтта бутпәрәслик биләнму арилишип кәткән еди.

Худа Муса пәйғәмбәргә чүшәргән қанунда өзигә қурбанлиқ қилишниң пәқәт бир җайдила болидиғанлиғини бекиткән. Ахирда бу җай Йерусалим болди. У тағлар яки дөңләр болған «жуқури җайлар» үстигә өзигә қурбанлиқ қилиш ибадити үчүн қурбангаһларни қурушни қәтъий мәнъий қилған. Бирақ хелә балдурла кишиләр (шүбһисизки, әслидә яхши нийәт билән) мошундақ қурбангаһларни жуқури җайларда қурушқа башлиған; улар узун өтмәйла бутпәрәслик җайлириға айлинип кәткән; бәзи бутқа чоқунуш паалийәтлири һәтта «Пәрвәрдигарниң намида» өткүзүләтти. «Баал» дегән бутларға чоқунғанда, һәр хил шәһваний гуналар шу «ибадәт»ниң бир қисми

болған; ишлар һәтта бәзидә тәсәввур қилғусиз дәһшәтлик һалдики «инсанни қурбанлиқ қилиш»қа айлинип кәткән еди.йәһуда билән Исраилни әһвали дәл узун жиллар тевипниң дәвәтлирини аңлимиған, тамақни һәддидин ташқири көп йегәшкә, еғир кесәлгә гириптар болған интайин семиз адәмгә охшатқили болиду. Сирттин қариғанда униң қияпити интайин гәвдилик вә қамәтлик болғини билән, лекин униң һалити интайин хәтәрлик болуп, һәр қачан жиқилип өлүш мүмкинчилиги бар болиду.

Йәһуда вә Исраилниң әтрапидиму көп аваричиликләр бар еди. Оттура шәриқтә зор өзгиришләр пәйда болған еди. Миладийәдин илгәрки 8-әсирниң иккинчи йеримида тарих бойичә әң қанхор, алдамчи вә тәкәббур империйәләрдин бири, йәни Асурийә империйәси мәйданға чиқип, тезла үстүнлүккә еришти. Микаһниң пәйғәмбәрлик хизмәт мәзгили уларниң төрт падишасиниң дәврини өз ичигә алиду. Бу төрт падишаниң һәр бири «муқәддәс зимин»гә тажавуз қилип киргән: —

(1) Тиглаф Пиләсәр (III) (744-727). У Асурийәни жаһангирлик йолиға киргүзгән. Филистийә, Дәмәшқ, Галилийә вә «Транс-иорданийә» кәйни-кәйнидин униң қошунлириға тән бәргән.

(2) Тиглаф Шалманъәзәр (V) (726-722). У «шималий падишалиқ»ниң пайтәхти Самарийәгә һуҗум қилған. Шәһәр ахирида униң из басари Саргонға тәслим болған.

(3) Саргон (II) (722-705). Самарийә вә шималий падишалиқниң қалған җайлиридикиләрни сүргүн қилған. Тәкәббур Самарийә әйни чағда пәқәт Асурийәниң бир «өлкә»си болуп қалған.

(4) Сәннахерип (704-681). Асурийәниң әң дәһшәтлик, рәһимсиз падишаси. Самарийәниң тәслим болғанлиғи тоғрилиқ хәвәр Йәһудада һәм қорқунуч һәм «рәқибимиз ахирида йоқ болиду» дегәндәк бирхил көрәңлик пәйда қилған. Һәзәкия падиша көп җәһәтләрдә ихласмән адәм вә «ислаһатчи» болуп, Йәһуданиң бутпәрәслигиниң көп сиртқи ипадилирини елип ташлиған еди. Бирақ Саргон IIниң өлүши билән, у Асурийәгә тақабил туруш үчүн Йәһудани Мисир, Бабил вә башқилар билән иттипақдаш қилишни «даналиқ» дәп билгән. Бу сиясити үчүн у Йәшая һәм Микаһ пәйғәмбәрләр тәрипидин әйипләнгән. Дәрвәқә Сәннахерип қой қотиниға чүшкән бөридәк миладийәдин илгәрки 701-жили Йәһудаға һуҗум қилип, 46 шәһәр (җүмлидин Микаһ пәйғәмбәр 1:10-15дә алдин-ала ейтқан тоққуз шәһәр)ни ишғал қилип, Йерусалимни муһасиригә алған. Һәзәкия болса Йәшая вә Микаһниң бешарәтлирини аңлап иттипақдашлирини ташлап: «тәслим болмаймиз» дәп һәммә ишларни Пәрвәрдигарға тапшурған. «Йәшая пәйғәмбәр» дегән китаптин оқурмәнләрниң билгинидәк, Худа бу ишқа бевиситә қол тиққан; бир кечидила Асурийәниң 185 миң әскири сирлиқ һалда өлгән. Бу карамәт йолбашчиларниң, шундақла хәлиқниң көңлини пәқәт қисқа бир мәзгил Худаға қаратқан. Кейинки йүз жил ичидә пүтүн хәлиқ «бир кризистин йәнә бир кризисқа» путлишип жүрди. Небоқаднәсар Бабилға падиша болғанда, пүтүн хәлиқ (Микаһ бешарәт бәргәндәк, 4:10) Бабилға сүргүн болуп кәтти (миладийәдин илгәрки 587-жили).

Бирақ Микаһниң бешарәтлири Худаниң еғир җазалашлири билән тохтап қалмайду. Исраилниң тартқан азаплири арқилиқ, улар Худаға нида қилғанда, «Қутқазғучи-Мәсиһ»

туғулиду (2:12-13, 5:1-6). Микаһ (5:2дә) униң туғулидиған җайини, йәни Бәйт-Ләһәм дегән кичиккинә йезини алдин-ала ейтиду. «Мәсиһ» болса ахирида Исраилни пүтүнләй Худаниң йениға қайтуриду. У арқилиқ Исраил дунияни йорутидиған парлақ нурға айландурулиду (4-бап). Бирақ арилиқта улар йәнә көп җәбир-җапа тартиду.

Инҗилни оқуғанлар билидуки, «Бәйт-Ләһәмдә туғулидиған» Мәсиһ болса дәл Әйсадин башқа адәм әмәс. Кәлгүси бир заманда Исраил үчүн қилидиғинидәк, У бу замандиму «пулпәрәслик», «шәһванийлиқ» вә «һоқуқпәрәслик», һәтта қуруқ «диний шәкилвазлиқ» қатарлиқ бутларни ташлап, Өзини издигәнләр үстигә Өзиниң парлақ нурини чачиду.

Мәзмунлар: —

Жуқирида көрсәткинимиздәк, Микаһниң пәйғәмбәрлик хизмитини қилған вақти 50 жил болған. Шүбһисизки, униң китавиниң мәзмуни шу мәзгилдә йәткүзгән нурғун хәвәрлириниң ихчам бир йәкүнидур.

Үч қатар бешарәт — һәммиси «Аңлаңлар!» билән башлиниду

1-қатар бешарәт (1:2-2:13)

Исраил «Гунайиңлар түпәйлидин дүшмәнләрниң һуҗумиға учрайсиләр вә сүргүн болисиләр» дәп агаһландурулиду (1:2-2:11). Бирақ Пәрвәрдигар Өзи таллиған «қалди»сини Йерусалимға жиғиду. Улар дүшмәнниң муһасирисидин бөсүп өтиду, Пәрвәрдигарниң Өзи уларниң падишаси болиду (2:12-13). Бу вақиәниң өзи бирхил бешарәт болуп:

(1) Мәсиһниң йеңи әһдә астида ишәнгүчиләрдин тәркип тапқан Өзиниң «қалдиси»ни жиғип уларға болған йетәкчилик хизмитини вә:

(2) Ахирқи заманларда йүз беридиған ишларни көрситиду. Шу чағда Худа Исраилни жуқуридики вақиәгә охшап кетидиған қорқунучлуқ әһвал астида йәнә карамәтләрни көрситип қутқузиду.

2-қатар бешарәт (3:1-5:15)

Йерусалимниң йетәкчилири пүтүнләй чирикләшкәнлиги түпәйлидин, Пәрвәрдигар Йерусалимни харабиликкә айландуримән, дәйду (3:1-12); бирақ у йәнә ахирқи заманда Йерусалимни барлиқ әлләрдин үстүн көтиримән, дәп вәдә бериду; (4:1-5); Өзиниң «қалдиси»ни униң ичидин жиғишқа, (4:6-8) шундақла бу пакландурулған йеңи хәлиқ үчүн уларни ғәлибилик йетәкләйдиған «падичи», йәни Мәсиһни әвәтишкә вәдә бериду (5:1-15).

3-қатар бешарәт (6:1-7:20)

Хәлиқ бутпәрәслиги, асийлиғи вә ачкөзлүгидин заваллиққа йүз тутиду (6:1-7:7); бирақ Худа таллиған «қалдиси», йәни Униң мөмин бәндлири Униң рәһим-шәпқитигә еришип, кәчүрүм қилинип қутқузулиду (7:8-20).

Шуниң билән пәйғәмбәрниң һәр бир «җазалаш хәвәр»и болса ушбу хәвәргә ишинип товва қилғанлар үчүн үмүтлик нуқта билән ахирлишиду. Көпчилик Худаниң җазасиға учрайду; бирақ Микаһға дәвирдаш болған Йәшая пәйғәмбәрниң сөзи бойичә: «Бир «қалди» қайтип келиду (вә қутқузулиду)» («Йәш.» 10:21).

••••••••

Микаһ

Бешарәтләр 1-қатар
Барлиқ әлләр, аңлаңлар! Самарийә вә Йәһуданиң һалиға вай!

1 [1] Пәрвәрдигарниң сөзи — Йотам, Аһаз вә Һәзәкия Йәһудаға падиша болған күнләрдә Морәшәтлик Микаһға кәлгән: —
— У буларни Самарийә вә Йерусалим тоғрисида көргән.
[2] Аңлаңлар, и хәлиқләр, һәммиңлар!
Қулақ сал, и йәр йүзи вә униңда болған һәммиңлар: —
Рәб Пәрвәрдигар силәрни әйипләп гувалиқ бәрсун,
Рәб муқәддәс ибадәтханисидин силәрни әйипләп гувалиқ бәрсун!
[3] Чүнки мана, Пәрвәрдигар Өз җайидин чиқиду;
У чүшүп, йәр йүзидики жуқури җайларни чәйләйду;
[4] Униң астида тағлар ерип кетиду,
Җилғилар йерилиду,
Худди мом отниң алдида еригәндәк,
Сулар тик ярдин төкүлгәндәк болиду.
[5] Буниң һәммиси Яқупниң итаәтсизлиги,
Исраил җәмәтидики гуналар түпәйлидин болиду;
Яқупниң итаәтсизлиги нәдин башланған? У Самарийәдин башланған әмәсму?
Йәһудадики «жуқури җайлар»ни ясаш нәдин башланған? Улар Йерусалимдин башланған әмәсму?
[6] Шуңа Мән Самарийәни етиздики таш догисидак,
Үзүм таллири тикишкә лайиқ җай қиливетимән;
Мән униң ташлирини җилғиға домилитип ташлаймән,
Униң һуллирини яланачлаймән;
[7] Униң барлиқ ойма мәбудлири пара-пара чеқиветилиду;
Униң паһишиликтин еришкән барлиқ һәдийәлири от билән көйдүрүлиду;
Барлиқ бутлирини вәйранә қилимән;
Чүнки у паһишә аялниң һәққи билән буларни жиғип топлиди;
Улар йәнә паһишә аялниң һәққи болуп қайтип кетиду.

1:2 Қан. 32:1; Йәш. 1:2

1:3 **«... У Пәрвәрдигар чүшүп, йәр йүзидики жуқури җайларни чәйләйду»** — «кириш сөз»дә ейтқинимиздәк, «Исраил *(вә башқа әлләр)* үчүн «жуқури җайлар» бутларға, җин-шәйтанларға аталған җайлар еди.

1:3 Қан. 32:13; 33:29; Зәб. 113:11; Йәш. 26:21; Ам. 4:13

1:4 **«Чүнки мана, Пәрвәрдигар өз җайидин чиқиду... 3-айәт У чүшүп, йәр йүзидики жуқури җайларни чәйләйду; Униң астида тағлар ерип кетиду...»** — демисәкму, бу ахирқи замандики «Пәрвәрдигарниң күни»ни көрситиду.

1:4 Һак. 5:4; Зәб. 17:8-10; Зәб. 67:3, 9; Зәб. 96:5; Ам. 9:5

1:5 **«Яқупниң итаәтсизлиги нәдин башланған? У Самарийәдин башланған әмәсму? Йәһудадики «жуқури җайлар»ни ясаш нәдин башланған? Улар Йерусалимдин башланған әмәсму?»** — Исраил вә Йәһудада «жуқури җайлар» бутпәрәсликкә аит, жиркиничлик җайларға айландурулған еди. «жуқури җайлар» ясаш «Йерусалимдин башланған» — Сулайман падишаниң бу ишларда әйиви бар еди *(«2Пад.» 11:7ни көрүң)*.

1:6 **«Шуңа Мән Самарийәни етиздики таш догисидак, үзүм таллири тикишкә лайиқ җай қиливетимән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Шуңа Мән Самарийәни етиздики таш догисидак, йеңила тикилгән үзүмзарлиқтәк қиливетимән». **«Мән униң ташлирини җилғиға домилитип ташлаймән»** — Самарийәдики һәшәмәтлик имарәтләр әҗайип һәйвәтлик чоң ташлардин ясалған еди *(Омри дегән падишаниң дәвридин башлап)*. **«... домилитип ташлаймән»** — ибраний тилида «... төкүп ташлаймән».

1:7 **«Чүнки у Самарийә паһишә аялниң һәққи билән буларни жиғип топлиди; улар йәнә паһишә аялниң һәққи болуп қайтип кетиду»** — «паһишә аялниң һәққи» тоғрилиқ: — «кириш сөз»имиздә ейтилғандәк, Исраил вә Йәһуданиң бутпәрәслиги һәр хил шәһванийлик билән арилашқан. Бутханиларға мәхсус «атап беғишлиған»

8 Булар үчүн мән аһ-зар көтиримән,
Мән һувлаймән;
Ялиңаяқ, ялаңач дегидәк жүримән;
Мән чилбөриләрдәк һувлаймән;
Һувқушлардәк матәм тутуп жүримән.
9 Чүнки униң ярилири давалиғусиздур,
У һәтта Йәһудағичиму йетип,
Хәлқимниң дәрвазисиға, йәни Йерусалимғичә ямриди.
10 Бу апәтни Гат шәһиридә сөзлимәңлар,
Қәтъий жиғлимаңлар;
Бәйт-лә-Афраһ шәһиридә топа-чаңда еғинаңлар!
11 И Шафирда туруватқан қиз, ялаңачлиқ вә шәрмәндилик ичидә әсирликкә өт;
Заананда туруватқан қизлар талаға һеч чиққан әмәс;
Бәйт-Езәл аһ-зарлар көтәрмәктә;
«Худа сәндин муқим жайиңни елип кетиду!»
12 Маротта туруватқан қиз яхшилиққа тәлмүрүп тит-тит болуватиду;
Бирақ яманлиқ Пәрвәрдигардин Йерусалим дәрвазисиға чүшти.
13 Тулпарни жәң һарвусиға қат, и Лақишта туруватқан қиз;
(Лақиш болса, Зион қизиға гунаниң башланған йери еди!)
Чүнки сәндә Исраилниң итаәтсизлиги тепилиду.

паһишә аяллар билән биллә йетиш бутқа чоқунушниң бир паалийити еди, шуниң билән бутханилар вә уларни башқурғучилар бу арқилиқ бейип кәткән еди. «Паһишә аялниң һәққи болуп қайтип кетиду» — Исраилни ишғал қилғучи Асурийә империйәси вә кейин Бабил империйәси бәлким мошу бутпәрәсликтин еришкән мал-дуниялирини охшаш йолда *(өзлириниң бутханилирини селип, бутпрәрәслик-паһишивазлиқ арқилиқ бейишқа)* ишләткән болуши мүмкин!
–Башқа бирхил чүшәнчиси: — паһишивазлиқ арқилиқ еришәлгән шу күмүч бутларға һәл беришкә ишләткән; тажавузчилар күмүчни қайтидин еритип, уни тәңгиләргә айландуриду; андин у қайтидин «паһишә аялниң һәққи»гә ишлитилиши мүмкин.
1:8 **«Булар үчүн мән аһ-зар көтиримән, мән һувлаймән ... мән чилбөриләрдәк һувлаймән; һувқушлардәк матәм тутуп жүримән»** — Микаһ пәйғәмбәр Самарийәдикиләргә интайин көйүнгини үчүн қаттиқ азапланған. Шуниң билән у уларға кәлгүси апәтни көрситидиған «рәсим болуш» үчүн, хәлиқниң бу ишларниң тезла реалликқа айлинидиғанлиғини билип йетиши үчүн, улар алдида ялаңач *(бәлким «йерим ялаңач»)* жүриду.
1:8 Аюп 30:29
1:9 **«У һәтта Йәһудағичиму йетип,...»** — мошу йәрдә «у» апәт яки «Самарийәниң ярилири»ни көрситиду. **«У апәт һәтта Йәһудағичиму йетип, ... Йерусалимғичә ямриди»** — 10-16-айәтләрдә Микаһ Асурийә империйәсиниң Йәһудани ишғал қилидиғанлиғини алдин-ала ейтиду. Мошу айәтләрдики 11 шәһәрниң һәр бири пәйғәмбәрниң жути «Морәшәт»тин көп дегәндә 9 километр жирақлиқта болуп, «Морәшәт»тә туруп көргили болатти. Микаһ һәр бир шәһәрниң намлириниң мәнаси һәққидә униңға маслашқан сөзләрни қилип, уларниң әһвалини сүпәтлигән. Дәрвәқә һәр бир шәһәр ахирида Асурийә тәрипидин ишғал қилинди.
1:10 **«Бу апәтни Гат шәһиридә сөзлимәңлар, қәтъий жиғлимаңлар»** — «Гат» дегән исимниң мәнаси «жиға»ға йеқин. **«Бәйт-лә-Афраһ шәһиридә топа-чаңда еғинаңлар!»** — «Бәйт-лә-Афраһ» «топа-чаңлиқ жут» дегән мәнада.
1:10 2Сам. 1:20; Йәр. 6:26
1:11 **«И Шафирда туруватқан қиз, ялаңачлиқ вә шәрмәндилик ичидә әсирликкә өт»** — «Сафир»ниң мәнаси «гөзәллик», «йеқимлиқ». **«Худа сәндин муқим жайиңни елип кетиду!»** — ибраний тилида «У сәндин муқим жайиңни елип кетиду!». **«Заананда туруватқан қизлар талаға һеч чиққан әмәс»** — «Заанан»ниң тәләппузи «чиқиш» дегән сөзгә йеқин. **«Бәйт-Езәл аһ-зарлар көтәрмәктә; Худа сәндин муқим жайиңни елип кетиду!»** — «Бәйт-Езәл» дегән «елип кетиш»кә йиқин аһаңда.
–Айәттики иккинчи қисимниң башқа бирхил тәржимиси: «Заананда туруватқан қизлар Бәйт-Езәлниң аһ-зарлириға чиққан әмәс; сәндин муқим жайиңни елип кетиду».
1:11 Йәш. 47:3
1:12 **«Маротта туруватқан қиз яхшилиққа тәлмүрүп тит-тит болуватиду»** — «Марот» дегәнниң мәнаси «аччиқ» — улар «яманлиқ»ниң аччиқлиғини тетийду. **«...яманлиқ Пәрвәрдигардин Йерусалим дәрвазисиға чүшти»** — Сәннахериб Йәһудадики нурғун шәһәрлирини муһасиригә алғандин кейин Йерусалимни ишғал қилалмай дәрвазиси алдиға тохтап қалди. Ахирида мәғлуп болди.
1:12 Ам. 3:6
1:13 **«Тулпарни жәң һарвусиға қат, и Лақишта туруватқан қиз»** — ибраний тилида «Лақиш»ниң тәләппузи «ат»қа

[14] Шуңа сән хушлишиш һәдийилирини Морәшәт-Гат шәһиригә берисән;
Ақзибниң дукандарлири Исраил падишалириға ялғанчилиқ йәткүзиду;
[15] Мән техи саңа бир «мирасхор» әпкелимән, и Марәшаһ шәһиридә туруватқан қиз;
Исраилниң шан-шәриви Адулламғиму чүшүп келиду.
[16] Өзәңни тақирбаш қил,
Зоқуң болған балилар үчүн чечиңни чүширивәт;
Қорултаздәк айдиңбашлиғиңни кеңәйт,
Чүнки улар сәндин айрилип сүргүн болушқа кәтти.

Җәбир-зулум үстигә чүшидиған җаза

2 [1] Орнида йетип қәбиһликни ойлайдиғанларға вә яманлиқ әйлигүчиләргә вай!
Пәқәт уларниң қолидин кәлсила, улар таң етиши биләнла уни ада қилиду;
[2] Уларниң ачкөз көзи етизларға чүшсила, улар зораванлиқ қилип буливалиду;
Өйләргиму қизиқипла қалса, буларниму елип кетиду;
Улар батур кишиниму җәмәти билән булайду,
Адәмни өз мираслири билән қошуп чаңгилиға киргүзивалиду.
[3] Шуңа Пәрвәрдигар мундақ дәйду: —
Мана, Мән бу аилигә қарап, боюнлириңлардин чиқиралмайдиған яман бир боюнтурурқни ойлап тәйярливатимән;
Силәр әнди гидийип маңмайсиләр;
Чүнки шу күнләр яман күнләр болиду.
[4] Шу күни улар силәр тоғраңларда тәмсилни тилға елип,
Ечинишлиқ бир зар билән зарлайду: —
«Биз пүтүнләй булаң-талаң қилиндуқ!;
У хәлқимниң несивисини башқиларға бөлүвәтти;
Уни мәндин шунчә дәһшәтлик мәһрум қилди!

йеқин. Лақиш шу районлдики әң күчлүк шәһәр; атқа тайинишниң өзи бир гуна. Худа Исраилға «атқа тайиниш»ни қәтъий мәнъий қилған еди (*«Қан.» 17-бап*). Уларниң атларға тайиниши бәлким Йәһудаға сәлбий үлгә болуши мүмкин еди. **«Лақиш болса, Зион қизиға гунаниң башланған йери еди!»** — Лақиш шәһири Йәһудада болғини билән биринчи болуп шималий падишалиқниң тунҗа бутпәрәс падишаси Йәробоам (I)ниң рәзиллигиниң тәсирни қобул қилған болса керәк. Харитиләрни көрүң.

1:14 **«Сән хушлишиш һәдийилирини Морәшәт-Гат шәһиригә берисән»** — «Морәшәт-Гат» дегән сөзниң йилтизи «мирасни елиш» яки «мирастин мәһрум болуш» (*ибраний тилида «морәш», әрәб тилида «мирас»*). Улар өз «мирас»идин айрилиди, мирасиға «әлвида» дейиши керәк. **«Ақзибниң дукандарлири Исраил падишалириға ялғанчилиқ йәткүзиду»** — «Ақзиб»ниң мәнаси «алдамчилиқ», Йәһуда падишалиғиға җайлашқан. Йәһуда падишалири (*шундақла Исраил падишалири*) Ақзиб шәһириниң дуканлиридин көп пайда көргән еди (*«1Тар.» 4:21-23*). Дүшмән қошуни Исраил падишалиғиға таҗавуз қилғандин кейин, Самарийә падишалири җиддий һаҗәткә чүшкәндә, Ақзибтикиләр уларға бурунқидәк сода-сетиқ қилип керәклик тәминатларни әвәтәлмәй, уларға «ялғанчи» болуп қалиду.

1:15 **«Мән техи саңа бир «мирасхор» әпкелимән, и Марәшаһ шәһиридә туруватқан қиз»** — ибраний тилида «Марәшаһ» вә «мирасхор» йеқин сөз. «мирасхор» әлвәттә кинайилик гәп, у Асурийә падишаси Сәннахерибни көрситиду. **«Исраилниң шан-шәриви Адулламғиму чүшүп келиду»** — «Адуллам» әслидә Давут пәйғәмбәр (*жигит вақтида*) Саул падишадин қечип, киривалған ғар еди. Демәк, Исраил, җүмлидин униң падишаси вә «шан-шәриви» болған бутлар йәнә қечиши керәк. Бирақ бу сөзниң ичидики мәнасида йәнә үмүт бар. Давут пәйғәмбәр «Адуллам»да йошурунғандин кейин, җапалиқ күнләрни өткүзүп ахирда Исраилниң шәрәплик падишаси болуп чиққан. Исраил бәлким униңға охшаш җапалиқ күнләрни өткүзгәндин кейин шәрәплик күнләрни йәнә көриду. Мәзкур бешарәт йәнә Мәсиһ (*«Исраилниң шан-шәриви»*)ниң кәлгүсидә Исраилниң гунайи түпәйлидин азапқа чүшүшини көрситишиму мүмкин.

1:16 **«Өзәңни тақирбаш қил, зоқуң болған балилар үчүн чечиңни чүширивәт; қорултаздәк айдиңбашлиғиңни кеңәйт,...»** — чачларни чүшириш матәмниң бирхил ипадиси.

2:2 **«.. батур кишиниму җәмәти»** — яки «... батур кишиниму өйи».

2:2 Йәш. 5:8

2:3 Ам. 5:13

У етизлиримизни мунапиққа тәқсим қилип бәрди!
5 Шуңа Пәрвәрдигарниң жамаити арисидин,
Силәрдә чәк ташлап зимин үстигә тана тартип несивә бөлгүчидин бирисиму қалмайду.

Сахта пәйғәмбәрләрниң Худаниң пәйғәмбәрлиридин рәнжиши

6 Улар: «бешарәт бәрмәңлар!» — дәп бешарәт бериду!
Әгәр пәйғәмбәрләр бу ишлар тоғрилиқ бешарәт бәрмисә, әнди бу ар-номус биздин һәргиз кәтмәйду!
7 И Яқуп жәмәти,
«Пәрвәрдигарниң Роһи сәвир-тақәтсизму?
Бу ишлар раст Униң қилғанлириму?» — дегили боламду?
Мениң сөзлирим дурус маңғучиға яхшилиқ кәлтүрмәмду?
8 Бирақ түнүгүнла Мениң хәлқим һәтта дүшмәндәк орнидин қозғалди;
Силәр хатирҗәмликтә йолдин өтүп кетиватқанларниң тонини ич кийимлири билән салдурувалисиләрки,
Уларни худди уруштин қайтқанлардәк кийимсиз қалдурисиләр.
9 Хәлқим арисидики аялларни өзлириниң иллиқ өйлиридин қоғлайсиләр;
Уларниң яш балилирини силәр Мениң гөзәл гөһиримдин мәңгүгә мәһрум қилисиләр.
10 Орнуңлардин туруп нери кетиңлар;
Чүнки һалакәтни,
Йәни азаплиқ бир һалакәтни кәлтүридиған напаклиқ түпәйлидин,
Бу йәр силәргә тәвә арамгаһ болмайду.
11 Әгәр беһудиликтә, ялғанчилиқта жүргән бириси ялған гәп қилип: —
«Мән шарап вә һарақҡа тайинип силәргә бешарәт беримән» — десә,
Мана, у шу хәлиққә пәйғәмбәр болуп қалиду!

Худаниң «Исраилниң қалдиси»ға болған вәдиси

12 Мән чоқум сени бир пүтүн қилип уюштуримән, и Яқуп;
Мән чоқум Исраилниң қалдисини жиғимән;
Мән уларни Бозраһдики қойлардәк,

2:4 **«У Пәрвәрдигар етизлиримизни мунапиққа тәқсим қилип бәрди!»** — «мунапиқ» бәлким өз әһдисидә һеч турмайдиған Асурийә падишасини көрситиду.
2:5 Қан. 32:8, 9
2:6 **«Улар: «бешарәт бәрмәңлар!» — дәп бешарәт бериду! Әгәр пәйғәмбәрләр бу ишлар тоғрилиқ бешарәт бәрмисә, әнди бу ар-номус биздин һәргиз кәтмәйду!»** — бу айәттә «бешарәт бериш» дегән пеилниң йәнә бир тәржимиси: «шал чечиш» *(кинайилик гәп)*.
–Башқа бир нәччә хил тәржимилири; *(1)* «Бу ишлар тоғрилиқ бешарәт бәрмәслик керәк!» *(улар дәйду)* «Әнди ар-номус *(биздин)* һәргиз кәтмәйду!» *(Микаһ дәйду)*; *(2)* «Дәрвәқә улар *(пәйғәмбәрләр)* бу ишлар тоғрилиқ бешарәт беришкә тохтайду! Әнди ар-номус биздин кәтмәйду!».
2:6 Йәш. 30:10; Ам. 7:16
2:7 **«И Яқуп жәмәти, «Пәрвәрдигарниң Роһи сәвир-тақәтсизму? Бу ишлар раст Униң қилғанлириму?» — дегили боламду?»** — демәк, Исраил *(шүбһисизки, сахта пәйғәмбәрләрниң тәлимлири билән)*: «Худа бизни сөйиду, биз Худаниң алаһидә хәлқи, У бизгә һәргиз яманлиқни йәткүзмәйду» — дәвериду.
–Башқа бирхил тәржимиси: «И «Яқуп жәмәти» дәп аталғучи, Пәрвәрдигар сәвир-тақәтсизму? Булар *(бу яман ишлар)* униң қилғанлириму?».
2:8 **«... силәр хатирҗәмликтә йолдин өтүп кетиватқанларниң тонини ич кийимлири билән салдурувалисиләрки, уларни худди уруштин қайтқанлардәк кийимсиз қалдурисиләр»** — башқа бирхил тәржимиси: «... худди уруштин қайтиватқанлардин алғандәк силәр уларниң тонини ич кийимлири билән елип булисиләр» *(уруштин қайтқанлар болса хатирҗәмликтә маңиду, әлвәттә)*.
2:9 **«Мениң гөзәл гөһирим»** — *(яки «Мениң зибузиннитимдин»)* — бәлким Қанаан зимининиң өзини көрситиду.
2:11 **«Мән шарап вә һарақҡа тайинип силәргә бешарәт беримән...»** — башқа бирхил тәржимиси: «Бириси «шарап һәм һарақниң көп болидиғанлиғи тоғрисида бешарәт беримән» десә, у мошу хәлиққә таза мувапиқ бир пәйғәмбәр болиду».

Өз яйлиғида жиғилған бир падидәк жәм қилимән;
Улар адиминиң көплүгидин вараң-чуруңлуққа толиду.
[13] Бир «бөсүп өткүчи» уларниң алдиға чиқип маңиду;
Улар бөсүп чиқип, қовуққа йетип берип, униңдин чиқти;
Улар бөсүп чиқти,
Йәни қовуққа йетип берип, униңдин чиқти;
Уларниң Падишаси уларниң алдида,
Пәрвәрдигар уларниң алдиға өтүп маңиду.

Бешарәтләр 2-қатар
Йетәкчиләрниң һалиға вай!

3 [1] Мән мундақ дедим: «Аңлаңлар, и Яқупниң һакимлири,
Исраил җәмәтиниң әмирлири!
Адил һөкүмни билиш силәргә хас әмәсму?
[2-3] И яхшилиқни өч көргүчи,
Яманлиқни яхши көргүчиләр —
Силәр Өз хәлқимдин терисини,
Устиханлиридин гөшини юлидиған,
Уларниң гөшини йәйдиған,
Териси союлғичә үстидин савайдиған,
Устиханлирини чақидиған,
Уларни қазанға тәйярлиғандәк,
Даш қазандики гөшни тоғриғандәк тоғрайсиләр!
[4] Буниңдин кейин улар Пәрвәрдигарға нида қилиду,
Бирақ У уларни аңлимайду;
Уларниң қилмишлиридики һәр түрлүк қәбиһлиги үчүн,
У чағда У йүзини улардин қачуруп йошуриду!».

Сахта пәйғәмбәрләрниң һалиға вай!

[5] Пәрвәрдигар Өз хәлқини аздурғучи пәйғәмбәрләр тоғрилиқ мундақ дәйду: —
(Улар чишлири билән чишләйду,
«Аман-течлиқ!» дәп вақирайду,
Кимәрким уларниң гелини майлимиса,
Шуларға қарши уруш һазирлайду!)

2:12 **«Өз яйлиғида жиғилған бир падидәк жәм қилимән; улар адиминиң көплүгидин вараң-чуруңлуққа толиду»** — бәзи алимлар «адәмләрниң көплүги»ни дүшмәнләрниң көплүги, дәп қарайду. Бирақ бир пада қойлар жәм қилинғинида, бәрибир чоң «вараң-чуруң» көтирилиду.
2:13 **«Бир «бөсүп өткүчи» уларниң алдиға чиқип маңиду; улар бөсүп чиқип, қовуққа йетип берип, униңдин чиқти; улар бөсүп чиқти, ... уларниң падишаси уларниң алдида, Пәрвәрдигар уларниң алдиға өтүп маңиду»** — бу улуқ бешарәт Худаниң Йәһудани Асурийә империйәсидин қутқузидиғанлиғини көрситиду; бизниңчә бешарәт йәнә икки қетим әмәлгә ашурулиду.
–«Қошумчә сөз»имиздә биз у тоғрилиқ йәнә азрақ шәрһләймиз.
2:13 Йәш. 32:4-5; 52:12; Һош..1:11; Зәк.12:8; Мат.3:5; 11:11-14; Юһ. 10:2-4
3:1 **«Мән мундақ дедим: «Аңлаңлар, и Яқупниң һакимлири, Исраил җәмәтиниң әмирлири! ... »** — 1-4-айәттә сөзлигүчи бәлким пәйғәмбәр өзи.
–«Яқуп» вә «Исраил» мошу йәрдә шүбһисизки, икки падишалиқни тәң көрситиду. Мошу айәткә қариғанда, чириклишиш мәмликәтләрниң әң жуқури орунлириға вә сотханилириға сиңип киргән еди; бирақ у падишаси һәзәкияни тилға алмайду; һәзәкия ихласмән адәм болуп, у өзи мошу гуналардин халий болған.
3:5 **«Кимәрким уларниң гелини майлимиса, ...»** — ибраний тилида «кимәрким уларниң ағзиға бир нәрсә салмиса,..».
3:5 Мик. 2:11

6 — Шуңа силәрни «аламәт көрүнүш»ни көрмәйдиған бир кечә,
Пал салғили болмайдиған қараңғулуқ басиду;
Пәйғәмбәрләр үчүн қуяш патиду,
Күн улар үстидә қара болиду;
7 «Аламәт көрүнүшни көргүчиләр» шәрмәндә болиду,
Палчилар йәргә қаритилиду;
Уларниң һәммиси калпуклирини тосуп жүриду;
Чүнки Худадин һеч жавап кәлмәйду.
8 Бирақ мән бәрһәқ Пәрвәрдигарниң Роһидин күчкә толғанмән,
Яқупқа өзиниң итаәтсизлигини,
Исраилға униң гунайини жакалаш үчүн,
Тоғра һөкүмләргә һәм қудрәткә толғанмән.
9 Буни аңлаңлар, өтүнимән, и Яқуп җәмәтиниң һакимлири,
Исраил җәмәтиниң әмирлири!
Адил һөкүмгә өч болғанлар,
Барлиқ адаләтни бурмилайдиғанлар,
10 Зионни қан төкүш билән,
Йерусалимни һәққанийәтсизлик билән қуридиғанлар!
11 Зионниң һакимлири парилар үчүн һөкүм чиқириду,
Каһинлар «иш һәққи» үчүн тәлим бериду;
«Пәйғәмбәрләр» пул үчүн палчилиқ қилиду;
Бирақ улар «Пәрвәрдигарға тайинар»миш техи,
Вә: — «Пәрвәрдигар аримизда әмәсму?
Бизгә һеч яманлиқ чүшмәйду» — дейишиду.
12 Шуңа силәрниң вәҗәңлардин Зион теғи етиздәк ағдурулиду,
Йерусалим дөң-төпилик болуп қалиду,
«Өй жайлашқан тағ» болса орманлиқниң оттурисидики жуқури жайлардәкла болиду, халас.

3:6 Йәр. 15:9; Йо. Уо. 2:10, 31; 3:15; Ам. 8:9
3:7 **«Уларниң һәммиси калпуклирини тосуп жүриду...»** — калпукларни тосуш адәттә хиҗиллиқни билдүрәтти. Униң үстигә, Муса пәйғәмбәргә берилгән муқәддәс қанун бойичә жуқумлуқ кесәл болған адәмләр өзиниң кәлгәнлигини агаһландуруш үчүн калпуклирини тосуп «Напак, напак!» дәп вақириши керәк еди. Бу айәт бу сахта пәйғәмбәрләрниң напак сөзлирини етирап қилиши керәк болидиғанлиғини билдүриду.
3:9 Ам. 5:7; 6:12
3:10 **«Зионни қан төкүш билән, Йерусалимни һәққанийәтсизлик билән қуридиғанлар!»** — шүбһисизки, Йерусалимда нурғун һәйвәтлик имарәтләр пайда болған еди. Бирақ һәммиси адаләтсизликкә тайинип ясалған.
3:10 Әз. 22:27; Зәф. 3:3
3:11 **««Пәйғәмбәрләр» пул үчүн палчилиқ қилиду;...»** — Худаниң пәйғәмбәрлири һәргиз палчилиқ ишлирини қилмайду, әлвәттә. Һәқиқий пәйғәмбәрләрниң хизмәтлири билән «палчилиқ»ниң оттурисидики чоң пәриқләр тоғрилиқ «Тәбирләр»ни көрүң.
3:12 **««Өй жайлашқан тағ» болса орманлиқниң оттурисидики жуқури жайлардәкла болиду, халас»** — Микаһ өз дәвридики «муқәддәс өй» яки «ибадәтхана» демәйду — Уларниң гуналири түпәйлидин у пәқәт аддий бир «өй» болуп қалди.
–Бу айәттики бешарәт бәлким Һәзәкия падишани чоңқур тәсирләндүргән болуши мүмкин. Йүз жилдин кейин ордидики әмирләр бешарәтниң Һәзәкияға болған тәсирини тилға елип, өз падишаси Йәһоакимға бешарәтни нәқил кәлтүриду (*«Зион теғи етиздәк ағдурулиду, Йерусалим дөң-төпилик болуп қалиду»*), шуниң билән Йәрәмия пәйғәмбәр өлүм җазасидин қутулуп қалған (*Тәврат, «Йәрәмия» 26-бап*).
–«Жуқири жайлар» дегини кинайилик гәптур. Чүнки Йәһудадикиләр һәрдайим «жуқури жайлар»да бутханиларни селип шу йәрдә бутларға чоқунған. Лекин шу чағларда Йерусалим бутқа чоқунған жайдәк «һарам» болуп қалиду, шуниңдәк орманлиқниң кишиләрниң көзигә аз-паз челиғидиған бир қисмидин ибарәт болиду, халас!
3:12 Мик. 3:12

Ахирқи заманлардики Йерусалим

4 [1] Бирақ ахирқи заманда, Пәрвәрдигарниң өйи жайлашқан тағ тағларниң беши болуп бекитилиду,
Һәммә дөң-егизликтин үстүн қилинип көтирилиду;
Барлиқ хәлиқләр униңға қарап еқип келишиду.
[2] Нурғун қовм-милләтләр чиқип бир-биригә: —
«келиңлар, биз Пәрвәрдигарниң теғиға,
Яқупниң Худасиниң өйигә чиқип келәйли;
У өз йоллиридин бизгә үгитиду,
Вә биз униң излирида маңимиз» — дейишиду.
Чүнки қанун-йол-йоруқ Зиондин,
Пәрвәрдигарниң сөз-калами Йерусалимдин чиқидиған болиду.
[3] У болса көп хәлиқ-милләтләр арисида һөкүм чиқириду,
У күчлүк әлләр, жирақта турған әлләрниң һәқ-наһәқлиригә кесим қилиду;
Буниң билән улар өз қиличлирини сапан чишлири,
Нәйзилирини орақ қилип соқушиду;
Бир әл йәнә бир әлгә қилич көтәрмәйду,
Улар һәм йәнә уруш қилишни үгәнмәйду;
[4] Бәлки уларниң һәр бири өз үзүм тели вә өз әнжир дәриғи астида олтириду,
Вә һеч ким уларни қорқатмайду;
Чүнки самавий қошунларниң Сәрдари болған Пәрвәрдигар Өз ағзи билән шундақ ейтти.
[5] Барлиқ хәлиқләр өз «илаһ»иниң намида маңсиму,
Бирақ биз Худайимиз Пәрвәрдигарниң намида әбәдил-әбәткичә маңимиз.
[6] Шу күнидә, — дәйду Пәрвәрдигар, — Мән мәйип болғучиларни,
һайдиветилгәнләрни вә Өзәм азар бәргәнләрни жиғимән;
[7] Вә мәйип болғучини бир «қалди»,
һайдиветилгәнни күчлүк бир әл қилимән;
Шуниң билән Пәрвәрдигар Зион теғида улар үстидин һөкүм сүриду,
Шу күндин башлап мәңгүгичә.
[8] Вә сән, и падини күзәткүчи мунар,
— Зион қизиниң егизлиги, падишалиқ саңа келиду: —
— Бәрһәқ, саңа әслидики һоқуқ-һөкүмранлиқ келиду;
Падишалиқ Йерусалим қизиға келиду.

4:1 **«Ахирқи заманда»** — ибраний тилида «күнләрниң ахирида». **«Барлиқ хәлиқләр униңға *Пәрвәрдигарниң өйигә* қарап еқип келишиду»** — Тәврат һәм Зәбурда «*(ят)* әлләр» һәм «хәлиқләр» болса адәттә Исраилдин башқа барлиқ хәлиқләрни, йәни «Йәһудий әмәсләр»ни көрситиду. «Микаһ» дегән китапта «ят әлләр» яки «хәлиқ-милләтләр» дейилсә, һәрдайим мошу мәнани билдүриду.

4:1 Йәш. 2:2-5

4:3 **«... У болса көп хәлиқ-милләтләр арисида һөкүм чиқириду... Улар һәм йәнә уруш қилишни үгәнмәйду»** — Йәшая пәйғәмбәр өз китавида мошу айәтләрни *(1-3ни)* нәқил кәлтүриду *(«Йәш.», 4:2)*.

4:4 **«...уларниң һәр бири өз үзүм тели вә өз әнжир дәриғи астида олтириду»** — буниң көчмә мәнаси бәлким һәр киши һәр адәм Худаға шүкүр ейтип, ачкөзлүк қилмайду, дегәнлик болуши мүмкин.

4:4 1Пад. 5:5

4:6 **«Мән мәйип болғучиларни, һайдиветилгәнләрни вә Өзәм азар бәргәнләрни жиғимән»** — «мәйип болғучи», «һайдиветилгәнләр» вә «Өзәм азар бәргәнләр» дегән сөз аялчә родтики исимлардур; шүбһисизки, бу Исраилниң панаһсиз ажиз қиздәк болидиғанлиғини көрситиду. «Мәйип болғучи» дегән сөз бәлким һәзрити Яқуп Пәләстингә қайтқан чағни, Худаниң униң жаһиллиғини бир тәрәп қилип мәйип қилғандин кейинки көрсәткән шәпқитини әскә кәлтүриду *(«Яр.» 32-бап)*.

4:6 Қан. 30:3, 4, 5

4:7 **«Шу күндин башлап мәңгүгичә»** — ибраний тилида «һазирдин башлап мәңгүгичә».

4:7 Дан. 7:14; Зәф. 3:19; Луқа 1:33

4:8 **«падини күзәткүчи мунар»** — бәлким Йерусалим вә униң әмәлдарлирини көрситиши мүмкин. Чүнки

Шәрәптин илгири болған азап

[9] Әнди сән һазир немишкә нида қилип налә көтирисән?
Сәндә падиша йоқмиди?
Сениң мушавириңму һалак болғанмиди,
Аялни толғақ тутқандәк азаплар сени тутувалғанмиди?
[10] Азапқа чүш, толғақ тутқан аялдәк туғушқа толғинип тиришқин, и Зион қизи;
Чүнки сән һазир шәһәрдин чиқисән,
Һазир далада турисән,
Сән һәтта Бабилғиму чиқисән.
Сән әшу йәрдә қутқузулисән;
Әшу йәрдә Пәрвәрдигар саңа һәмҗәмәт болуп дүшмәнлириңдин қутқузиду.
[11] Вә һазир нурғун әлләр: — «У аяқ асти қилинип булғансун!
Көзимиз Зионниң изасини көрсүн!» — дәп саңа қарши җәң қилишқа жиғилиду;
[12] Бирақ улар Пәрвәрдигарниң ойлирини билмәйду,
Униң нишанини чүшәнмәйду;
Чүнки өнчиләрни хаманға жиққандәк У уларни жиғип қойди.
[13] Орнуңдин туруп хаманни тәп, и Зион қизи,
Чүнки Мән мүңгүзүңни төмүр, туяқлириңни мис қилимән;
Нурғун әлләрни соқуп парә-парә қиливетисән;
Мән уларниң ғәнимитини Пәрвәрдигарға,
Уларниң мал-дуниялирини пүткүл йәр-зимин Егисигә беғишлаймән.

Азаплиқ күнләрдә Мәсиһ туғулиду вә Исраилни қутқузиду

5 [1] Әнди өзәңлар қошун-қошун болуп жиғилиңлар, и қошун қизи;
Чүнки бириси бизни муһасиригә алди;
Улар Исраилниң һаким-сорақчисиниң мәңзигә һаса билән уриду;
[2] (Сән, и Бәйт-Ләһәм-Әфратаһ, Йәһудадики миңлиған шәһәр-йезилар арисида интайин
кичик болған болсаңму,

уларниң роһий җәһәттин пүткүл Исраил (*«Худаниң падиси»*)ниң үстигә күзәтчи, баққучи болуш мәсъулийити бар еди. **«Бәрһәқ, саңа әслидики һоқуқ-һөкүмранлиқ келиду; падишалиқ Йерусалим қизиға келиду»** — демәк, Исраил йәнә падишалиқ болиду, бирақ падиша Худа Өзи (*Мәсиһ Униң вәкили болғачқа*) болиду (*7-айәт*).

4:9 Йәр. 8:19

4:10 **«Азапқа чүш, толғақ тутқан аялдәк туғушқа толғинип тиришқин, и Зион қизи; чүнки сән һазир шәһәрдин чиқисән, һазир далада турисән, сән һәтта Бабилғиму чиқисән»** — Исраил Асурийә тәрипидин андин Бабил (*андин кейин йәнә Грек вә Рим имерийәси*) тәрипидин азап тартиду. Микаһ уларға: Бу азапларни Худадин кәлгән «толғақ азаплири» дәп билгән болсаңлар, әнди һәқиқий падиша вә мушавир (*9-айәт*) араңлардин туғулуши керәк, дәйду. Дәрвәқә Мәсиһ Әйса улар Рим империйәси тәрипидин азап тартқанда туғулди.

4:12 Йәр. 51:33

4:13 **«Орнуңдин туруп хаманни тәп, и Зион қизи, чүнки Мән мүңгүзүңни төмүр, туяқлириңни мис қилимән; нурғун әлләрни соқуп парә-парә қиливетисән...»** — 11-13-айәттики ишлар Исраил Бабилдин қутқузулуп (*10-айәт*) Қанаанға қайтип кәлгәндин кейин йүз бериши керәк. Вәһий миладийәдин илгәрки 3- вә -2-әсирдә «Маккабийлар» дәвридә қисмән әмәлгә ашурулғини билән, толуқ әмәлгә ашурулуш ахирқи заманларда болуш керәк.

4:13 Зәк. 4:14; 6:5

5:1 **«Әнди өзәңлар қошун-қошун болуп жиғилиңлар»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Әнди өз-өзәңларни кесип тиләңлар!» (*демәк, қаттиқ қайғу-һәсрәтни билдүрүш үчүн*). **«... Қошун-қошун болуп жиғилиңлар, и қошун қизи»** — «қошун қизи» дегән сирлиқ сөз Йерусалимдикиләрни көрситиду; бешарәт әмәлгә ашурулғанда Йерусалимдикиләрниң һәммисиниң әскәр болидиғанлиғини билдүрүрүши мүмкин. **«Чүнки бириси бизни муһасиригә алди; улар Исраилниң һаким-сорақчисиниң мәңзигә һаса билән уриду»** — бу «муһасирә» бәлким икки муһасирини көрситиши мүмкин: *(1)* Асурийә империйәсиниң Йерусалимға болған муһасириси; шу чағда бириси Һәзәкия падишаниң «мәңзигә һаса билән урған»мекин? *(2)* ахирқи замандики «нурғун әлләр»ниң муһасириси (*4:11-13ни көрүң*). Бу икки тәһлил тоғра болса айәтниң иккинчи җүмлисидики «у»: *(1)* Асурийә падишасини вә кейин: *(2)* ахирқи замандики дәҗҗални көрситиду.

Сәндин Мән үчүн Исраилға һаким Болғучи чиқиду;
Униң һозурумдин чиқишлири қедимдин,
Йәни әзәлдин бар еди).
3 Шуңа толғақ тутқан аял туғуп болғичә,
У уларни дүшмәнлиригә ташлап қойиду;
Шу чағда Униң қериндашлири болған қалдиси Исраилларниң йениға қайтип келиду.
4 У болса Пәрвәрдигарниң күчи билән,
Пәрвәрдигар Худасиниң наминиң һәйвитидә падисини беқишқа орнидин туриду;
Шундақ қилип улар мәзмут туруп қалиду;
Чүнки У шу чағда йәр йүзиниң қәрилиригичә улуқ дәп билиниду.
5 Вә бу адәм арам-хатирҗәмлигимиз болиду;
Асурийәлик зиминимизға бөсүп киргәндә,
Ордилиримизни дәссәп чәйлигәндә,
Биз униңға қарши йәттә хәлиқ падичисини,
Сәккиз қәбилийәтлик йетәкчини чиқиримиз;
6 Улар Асурийә зиминини қилич билән,
Нимродниң зиминини өткәллиридә харабә қилиду;
Вә Асурийәлик зиминимизға бөсүп киргәндә,
Чегаримиз ичини чәйлигәндә,
У адәм бизни униң қолидин қутқузиду.
7 Вә Яқупниң қалдиси нурғун хәлиқләр арисида Пәрвәрдигардин чүшкән шәбнәмдәк болиду,
Чөп үстигә яққан ямғурлардәк болиду;
Булар инсан үчүн кечикмәйду,
Адәм балилириниң әҗрини күтүп турмайду.
8 Яқупниң қалдиси әлләр арисида,
Йәни нурғун хәлиқләр арисида ормандики һайванлар арисидики ширдәк болиду,
Қой падилири арисидики асландәк болиду;
Шир өткәндә уларниң арисидин,

5:2 ***«Сән, и Бәйт-Ләһәм-Әфратаһ, Йәһудадики миңлиған шәһәр-йезилар арисида интайин кичик болған болсаңму, сәндин мән үчүн Исраилға һаким Болғучи чиқиду; униң һозурумдин чиқип-киришлири қедимдин, йәни әзәлдин бар еди»*** — демисәкму, бу Мәсиһ Әйсани көрситиду. У: *(1)* «Бәйт-Ләһәм» дегән кичик йезида туғулған; *(2)* шуниң билән бир вақитта у Худаниң «Калами» болуп, Худа униң вастиси арқилиқ һәммә мәвҗудатларни яратқан еди *(«Юһ.» 1:1-4)*, Мәсиһ униң йенидин «әзәлдин тартип» Худаниң ирадисини беҗа кәлтүрүшкә чиқип-кирип турған еди.
5:2 Мат. 2:6; Юһ. 7:42; Яр.3:8; 7:12; 14:18; 16:7; Мис.3:4; Юһ. 13:3
5:3 **«У уларни дүшмәнлиригә ташлап қойиду»** — яки «уларни ташлап қойиду». **«шуңа толғақ тутқан аял туғуп болғичә, У уларни дүшмәнлиригә ташлап қойиду»** — демәк, бешарәт бойичә «Мәсиһ» туғулғичә Худа Исраилни ят әлләрниң һөкүмранлиғи астиға тапшуриду, улар башқа әлләрниң һакимийити астида туриду; шуниңдәк улар җапа вә азап тартиду. **«Шу чағда Униң Мәсиһниң қериндашлири болған қалдиси Исраилларниң йениға қайтип келиду»** — айәткә қариғанда Мәсиһниң туғулуши Худаға садиқ болған бир «қалдиси», йәни «униң қериндашлири» Пәләстин зиминиға қайтип келиши билән бағлиқ; тарихтин билимизки, Худаниң «қалдиси»ниң «қайтип келиш»и Мәсиһ туғулуштин илгири еди *(миладийәдин илгәрки 520-жили)*.
5:5 Йәш. 9:5
5:6 **«Улар Асурийә зиминини қилич билән, Нимродниң зиминини өткәллиридә харабә қилиду»** — «Нимрод» болса Бабил шәһириниң асасчиси еди. **«Асурийәлик зиминимизға бөсүп киргәндә, чегаримиз ичини чәйлигәндә, у адәм бизни униң қолидин қутқузиду»** — ахирқи заманда Мәсиһ Исраилни *(улар товва қилғандин кейин)* барлиқ дүшмәнлиридин қутқузиду.
5:7 **«Вә Яқупниң қалдиси урғун хәлиқләр арисида Пәрвәрдигардин чүшкән шәбнәмдәк болиду, чөп үстигә яққан ямғурлардәк болиду; булар инсан үчүн кечикмәйду, адәм балилириниң әҗрини күтүп турмайду»** — бу охшитишниң асасий мәнаси: «адәмләрниң һәр қандақ иш-паалийәтлири шәбнәм вә ямғурға һеч қандақ тәсир йәткүзәлмәйду; улар чүшүши үчүн адәмләрниң һәрикитини күтмәйду. Шәбнәм вә ямғур бәрибир пәқәт Худаниң орунлаштуруши билән чүшиду»; кәлгүсидә Худа Өз меһри-шәпқити билән Яқуп җамәтини дуниядики барлиқ әлләрни *(улар һеч иш-паалийәтләрни қилмайла)* ойғитидиған вә йеңилайдиған бир бәрикәт қилиду.

һеч ким қутқузуп алалмиғидәк чәйләп дәссәйду,
Титма-тит қилип житиветиду.
9 Қолуң күшәндилириң үстигә көтирилиду,
Барлиқ дүшмәнлириң үзүп ташлиниду.
10 Шу күнидә шундақ болидуки, — дәйду Пәрвәрдигар,
Мән араңлардин барлиқ атлириңни үзүп ташлаймән,
Жәң һарвулириңни һалак қилимән.
11 Зиминиңдики шәһәрлириңни йоқитимән,
Барлиқ истиһкамлириңни ғулитимән.
12 Сеһирләрни қолуңдин үзүп ташлаймән;
Силәрдә палчилар болмайду.
13 Мән ойма мәбудлириңни,
«Бут түврүк»лириңларни оттуруңдин үзүп ташлаймән;
Сән өз қолуңниң ясиғиниға иккинчи баш урмайсән.
14 Араңдин «Ашераһ»лириңни жулуветимән,
Вә шәһәрлириңни һалак қилимән;
15 Вә Маңа қулақ салмиған әлләрниң үстигә аччиқ вә дәрғәзәп билән интиқамни жүргүзимән.

Бешарәтләр 3-қатар
Худаниң дәваси

6 1 Пәрвәрдигарниң немә дәватқинини һазир аңлаңлар: —
«Орнуңдин тур, тағлар алдида дәвайиңни баян қил,
Егизликләргә авазиңни аңлатқин».
2 «И тағлар,
Вә силәр, йәр-зиминниң өзгәрмәс һуллири,
Пәрвәрдигарниң дәвасини аңлаңлар;
Чүнки Пәрвәрдигарниң Өз хәлқи билән бир дәваси бар,
У Исраил билән муназилишип әйивини көрсәтмәкчи;
3 И хәлқим, Мән саңа зади немә қилдим?
Сени немә ишта бизар қилиптимән?
Мениң хаталиғим тоғрилиқ гувалиқ беришкин!
4 Чүнки Мән сени Мисир зиминидин елип чиқардим,

5:8 **«Шир өткәндә уларниң арисидин, һеч ким қутқузуп алалмиғидәк чәйләп дәссәйду, титма-тит қилип житиветиду»** — «улар» мошу йәрдә «ормандики һайванлар» вә «қой падлири»ни *(демәк, ят әлләрни)* көрсәтсә керәк.
5:10 **«Мән араңлардин барлиқ атлириңни үзүп ташлаймән, жәң һарвулириңни һалак қилимән»** — Худаниң Муса пәйғәмбәргә тапшурған пәрманлири бойичә, Исраиллар арисидики атлар вә жәң һарвулирини көпәйтишкә болмайду. Худаниң мәхсити шүбһисизки, Өз хәлқиниң атларға, һарвуларға әмәс, бәлки Худа Өзигила тайинишидин ибарәттур *(«Қан.»17:16, «Зәб.»19:8, «Йәш.31:1»ниму көрүң)*.
5:10 һош. 14:4
5:11 **«Зиминиңдики шәһәрлириңни йоқитимән, барлиқ истиһкамлириңни ғулитимән»** — Худаниң бу ишта болған мәхсити барлиқ атларни вә жәң һарвулирини йоқитиш мәхситигә охшаш болуши керәк — Исраилни пәқәт Өзигила таяндуруштур.
5:14 **«Араңдин «Ашераһ»лириңни жулуветимән»** — «Ашераһ»лар бәлким бутпәрәсликкә беғишланған дәрәқликләр еди. Дәрәқләр бут шәклигә оюлған яки нәқишләнгән болуши мүмкин еди. **«вә шәһәрлириңни һалак қилимән»** — «шәһәрлириң»ниң башқа бир тәржимиси: «қанлиқ қурбангаһлириң».
6:1 **«Орнуңдин тур, тағлар алдида дәвайиңни баян қил, егизликләргә авазиңни аңлатқин»** — бу сөзләр Микаһниң өзигә *(Исраиллар аңлисун дәп)* ейтилған. Қедимки тағлар вә дөң-егизликләр мошу дәвада Худаниң вәдилиридә турғанлиғиға гувалиқ бериду *(«Қан.» 4:26, «Йәш.» 1:2ни көрүң)*.
6:2 һош. 4:1

Сени қуллуқ маканидин һөрлүккә қутқуздум;
Алдиңда йетәкләшкә Муса, Һарун вә Мәрйәмләрни әвәттим.
[5] И хәлқим, Пәрвәрдигарниң һәққанийлиқлирини билип йетишиңлар үчүн,
Моаб падишаси Балакниң қандақ нийитиниң барлиғини,
Беорниң оғли Балаамниң униңға қандақ җавап бәргәнлигини,
Шиттимдин Гилгалғичә немә ишлар болғанлиғини һазир есиңларға кәлтүрүңлар.

[6] — Мән әнди немини көтирип Пәрвәрдигар алдиға келимән?
Немәм билән һәммидин Алий Болғучи Худаниң алдида егилимән?
Униң алдиға көйдүрмә қурбанлиқларни,
Бир жиллиқ мозайларни елип келәмдим?
[7] Пәрвәрдигар миңлиған қочқарлардин,
Түмәнлигән зәйтун мейи дәриялиридин һозур аламду?
Итаәтсизлигим үчүн тунҗа баламни,
Тенимниң пуштини җенимниң гунайиға атамдимән!?
[8] И инсан, У саңа немә ишниң яхши екәнлигини көрсәтти,
Бәрһәқ, Пәрвәрдигар сәндин немә тәләп қилғанлиғини көрсәтти —
Адаләтни жүргүзүш,
Меһриванлиқни сөйүш,
Сениң Худайиң билән биллә кәмтәрлик билән меңиштин башқа йәнә немә ишиң болсун?

Дәваниң давами, һөкүм чиқириш

[9] Пәрвәрдигарниң авази шәһәргә хитап қилип чақириду;
(Пәм-даналиқ болса наминға һөрмәт билән қарайду!)
Әнди һөкүм палиғини вә уни Бекиткинини аңлаңлар: —
[10] Рәзил адәмниң өйидә рәзилликтин алған байлиқлар йәнә бармиду?
Кам өлчәйдиған жиркиничлик өлчәм йәнә бармиду?
[11] Биадил тараза билән,
Бир халта сахта тараза ташлири билән пак болаламдим?
[12] Чүнки шәһәрниң байлири зораванлиқ билән толған,
Униң аһалиси ялған гәп қилиду,

6:4 Мис. 12:51; 14:30; 20:2
6:5 **«И хәлқим... Моаб падишаси Балакниң қандақ нийитиниң барлиғини, Беорниң оғли Балаамниң униңға қандақ җавап бәргәнлигини, Шиттимдин Гилгалғичә немә ишлар болғанлиғини һазир есиңларға кәлтүрүңлар»** — Худа Шиттимдә Исраилларниң бутпәрәслигини җазалиған, андин уларни көчүрүм қилған; У Гилгалда мөҗизә яритип, уларни Иордан дәриясидин өткөзгән. Әнди һазир охшаш ишлар болмамду — улар халисила, бутпәрәсликтин товва қилип, Худаниң ниҗатини көрүдиған болиду. Тилға елинған вақиәләр «Чөл.» 24-, 25-бап, вә «Йәшуа» 1-5-бапларда хатириләнгән.
6:5 Чөл. 22:5; 23:7; 25; Йә. 5
6:7 **«Тенимниң пуштини җенимниң гунайиға атамдимән!?»** — ибраний тилида «тенимниң мевисини җенимниң гунайиға атамдимән!?».
6:8 Қан. 10:12
6:9 **«Әнди һөкүм палиғини вә уни бекиткинини аңлаңлар!»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Әнди и қәбилә вә шәһәр җамаити, аңлаңлар!».
6:10 **«Рәзил адәмниң өйидә рәзилликтин алған байлиқлар йәнә бармиду? Кам өлчәйдиған жиркиничлик өлчәм йәнә бармиду?...»** — 10-15-айәтләрдә хатириләнгән Исраилниң қилмишлири жуқуриқи 8-айәттики сөзниң әкси болиду (*адаләтни жүргүзүш, меһриванлиқни сөйүш, кәмтәрләрчә Худа билән биллә меңиш*). Мошу айәттики «өлчәм» ибраний тилида «әфаһ» болиду.
6:11 **«Биадил тараза билән, бир халта сахта тараза ташлири билән пак болаламдим?»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «Биадил таразини, бир халта сахта тараза ташлирини тутуп турған адәмләрни пак һесаплиямдим?».
6:11 Һош. 12:8

Уларниң ағзидики тили алдамчидур.
[13] Шуңа Мән сени уруп кесәл қилимән,
Гуналириң түпәйлидин сени харабә қилимән.
[14] Йәйсән, бирақ тоюнмайсән,
Оттураңда ач-бошлуқ қалиду,
Сән мүлкүңни елип йөткимәкчи болисән,
Бирақ сақлалмайсән;
Сақлап қалдурғиниң болсиму, уни қиличқа тапшуримән.
[15] Терийсән, бирақ һосул алмайсән;
Зәйтунларни чәйләйсән, бирақ өзәңни мейини сүртүп мәсиһ қилалмайсән,
Йеңи шарапни чәйләп чиқирисән,
Бирақ шарап ичәлмәйсән.
[16] Чүнки «Омриниң бәлгүлимилири»ни,
«Аһабниң җәмәтидикиләр қилғанлири»ни тутисән;
Сән уларниң несиһәтлиридә маңисән,
Шуниң билән Мән сени харабә,
Сәндә туруватқанларниң һәммиси исқиртиш объекти қилимән;
Сән хәлқимдики шәрмәндичиликни көтирисән.

Пәйғәмбәрниң азаплинишлири

7 [1] Мениң һалимға вай! Чүнки мән худди яздики мевиләр жиғилип,
Үзүм һосулидин кейинки васаңдин кейин ач қалған бирисигә охшаймән,
Йегидәк сапақ йоқтур;
Җеним тәшна болған тунҗа әнҗир йоқтур!
[2] Ихласмән киши зиминдин йоқап кәтти,
Адәмләр арисида дурус бирисиму йоқтур;
Уларниң һәммиси қан төкүшкә пайлимақта,
Һәр бири өз қериндишини тор билән овлайду.
[3] Рәзилликни пухта қилиш үчүн,
Икки қоли униңға тәйярланған;
Әмир «инъам»ни сорайду,
Сорақчиму шундақ;
Мөтивәр җанаб болса өз җениниң нәпсини ашкарә ейтип бериду;

6:12 Йәр. 9:7
6:14 **«Йәйсән, бирақ тоюнмайсән, оттураңда ач-бошлуқ қалиду»** — бәзи алимлар бу ибарә толғақ кесили «дизентерийә»ни көрситиду, дәп қарайду. **«Сән мүлкүңни елип йөткимәкчи болисән, бирақ сақлалмайсән; сақлап қалдурғиниң болсиму, уни қиличқа тапшуримән»** — башқа бирхил тәрҗимиси: «сән толғаққа келисән, бирақ балини туғмайсән; туғсаңму, балаңни қиличқа тапшуримән».
6:14 Һош. 4:10
6:15 Қан. 28:38; Һаг. 1:6
6:16 **«Чүнки «Омриниң бәлгүлимилири»ни, «Аһабниң җәмәтидикиләр қилғанлири»ни тутисән»** — Омри Исраилниң интайин рәзил падишаси болуп, нурғунлиған бутларни ясап, Исраилни буларға чоқунушқа буйруған. Аһаб униңдин техиму рәзилликкә өтүп, бутпәрәсликкә паһишивазлиқ, «инсан қурбанлиғи», пухраларни булаң-талаң қилиш вә қатилиқни қошқан еди. *(«1Пад.» 16-22-бапларни көрүң).* **«Сәндә туруватқанларниң һәммиси исқиртиш объекти қилимән»** — мошу йәрдә «исқиртиш» мазақ қилишни билдүриду.
6:16 1Пад. 16:25, 26, 30-34
7:2 Зәб. 11:1-3; Һош. 4:1

Улар җәм болуп рәзилликни тоқушмақта.
[4] Уларниң әң есили худди җиғандәк,
Әң дуруси болса, шохилиқ тосуқтин бәттәрдур.
Әнди күзәтчилириң қорқуп күткән күн,
Йәни Худа саңа йеқинлап җазалайдиған күни йетип кәлди;
Уларниң алақзадә болуп кетидиған вақти һазир кәлди.
[5] Үлпитиңгә ишәнмә,
Җан достуңға таянма;
Ағзиңниң ишигини қучиғиңда ятқучидин йепип жүр.
[6] Чүнки оғул атисиға беһөрмәтлик қилиду,
Қиз анисиға,
Келин қейн анисиға қарши қозғилиду;
Кишиниң дүшмәнлири өз өйидики адәмлиридин ибарәт болиду.
[7] Бирақ мән болсам, Пәрвәрдигарға қарап үмүт бағлаймән;
Ниҗатимни бәргүчи Худани күтимән;
Мениң Худайим маңа қулақ салиду.

Ахирқи заман тоғрилиқ үмүт — Худаниң «қалдиси» сөз қилиду

[8] Маңа қарап хуш болуп кәтмә, и дүшминим;
Гәрчә мән жиқилип кәтсәмму, йәнә қопимән;
Қараңғулуқта олтарсам, Пәрвәрдигар маңа йоруқлуқ болиду.
[9] Мән Пәрвәрдигарниң ғәзивигә чидап туримән —
Чүнки мән Униң алдида гуна садир қилдим —
У мениң дәвайимни сорап, мән үчүн һөкүм чиқирип жүргүзгичә күтимән;
У мени йоруқлуққа чиқириду;
Мән Униң һәққанийлиғини көримән.
[10] Вә мениң дүшминим буни көриду,
Шуниң билән маңа: «Пәрвәрдигар Худайиң қени» дегән аялни шәрмәндилик басиду;
Мениң көзүм униң мәғлубийитини көриду;
У кочидики патқақтәк дәссәп чәйлиниду.

Худаниң җавави

[11] — Сениң там-сепиллириң қурулидиған күнидә,
Шу күнидә саңа бекитилгән пасилиң жирақларға йөткилиду.
[12] Шу күнидә улар йениңға келиду;
— Асурийәдин, Мисир шәһәрлиридин,
Мисирдин Әфрат дәриясиғичә, деңиздин деңизғичә вә тағдин тағғичә улар йениңға келиду.

7:3 **«Мөтивәр җанаб болса өз жениниң нәпсини ашкарә ейтип бериду»** — «мөтивәр җабаб» бәлким падишани васитилик көрситиду.
7:3 Мик. 2:1; 3:11
7:4 **«Уларниң әң есили худди җиғандәк, әң дуруси болса, шохилиқ тосуқтин бәттәрдур»** — «әң есили» адаләтни бурмилимайду, пәқәт униңға тосалғу болиду! **«Худа саңа йеқинлап җазалайдиған күни...»** — ибраний тилида «сениң йоқлинидиған күнүң» дейилиду.
7:6 Әз. 22:7; Мат. 10:21, 35, 36; Луқа 12:53
7:8 **«Маңа қарап хуш болуп кәтмә, и дүшминим;...»** — мошу йәрдики «дүшминим» һәм 10-айәттики «у» дегәнләр «аялчә род»та кәлгән болғачқа, бешарәт Йерусалимниң Асурийәгә гәп қилғанлиғини, яки болмиса ахирқи замандики дүшмини Бабилға гәп қилидиғанлиғини көрсәтсә керәк.
7:9 Зәб. 9:6-8; Зәб. 42:1-2; Йәр. 50:34
7:10 Зәб. 78:10; 113:10; Йо. 2:17

[13] Бирақ йәр йүзи болса өзиниң үстидә туруватқанлар түпәйлидин,
Йәни уларниң қилмишлириниң мевиси түпәйлидин харабә болиду.

Худаниң «қалдиси»ниң дуаси

[14] — Өз хәлқиңни, йәни орманда, Кармәл оттурисида ялғуз туруватқан Өз мирасиң болған падини,
Таяқ-һасаң билән озуқландурғайсән;
Қедимки күнләрдикидәк,
Улар Башан һәм Гилеад чимәнзарлирида қайтидин озуқлансун!

Худаниң җавави

[15] — Сән Мисир зиминидин чиққан күнләрдә болғандәк,
Мән уларға карамәт ишларни көрситип беримән.
[16] Әлләр буни көрүп барлиқ һәйвисидин хиҗил болиду;
Қолини ағзи үстигә япиду,
Қулақлири гас болиду;
[17] Улар иландәк топа-чаңни ялайду;
Йәр йүзидики өмилигүчиләрдәк өз төшүклиридин титригән пети чиқиду;
Улар қорқуп Пәрвәрдигар Худайимизниң йениға келиду,
Вә сениң түпәйлиңдинму қорқиду.
[18] Қәбиһликни кәчүридиған,
Өз мираси болғанларниң қалдисиниң итаәтсизлигидин өтидиған Тәңридурсән,
У аччиғини мәңгүгә сақлавәрмәйду,
Чүнки У меһир-муһәббәтни хошаллиқ дәп билиду.
Ким саңа тәңдаш илаһдур?
[19] — У йәнә бизгә қарап ичини ағритиду;
Қәбиһликлиримизни У дәссәп чәйләйду;
Сән уларниң барлиқ гуналирини деңиз тәглиригә ташлайсән.
[20] — Сән қедимки күнләрдин бери ата-бовилиримизға қәсәм қилған һәқиқәт-садақәтни Яқупқа,
Өзгәрмәс муһәббәтни Ибраһимға йәткүзүп көрситисән.

7:13 Йәр. 21:14
7:14 **«... орманда, Кармәл оттурисида ялғуз туруватқан өз мирасиң болған пада...»** — «Кармәл» болса Исраилниң әң барақсан, әң есил орманлиқ райони.
7:14 Мик. 5:3
7:15 Йо. 2:26
7:17 Зәб. 71:9; Йәш. 49:32
7:18 **«Ким Саңа тәңдаш Илаһдур?»** — «Микаһ» дегән исим, ибраний тилида «ким Худаға тәңдаш?» дегән мәнада.
7:18 Мис. 34:6, 7; Зәб. 102:9

Қошумчә сөз

2-бап, 12-13 айәттики бешарәт тоғрисида: —

«**Мән чоқум сени бир пүтүн қилип уюштуримән, и Яқуп;**
Мән чоқум Исраилниң қалдисини жиғимән;
Мән уларни Бозраһдики қойлардәк,
Өз яйлиғида жиғилған бир падидәк җәм қилимән;
Улар адиминиң көплүгидин жушқунлишип кетиду.
Бир «бөсүп өткүчи» уларниң алдиға чиқип маңиду;
Улар бөсүп чиқип, қовуққа йетип берип, униңдин чиқти;
Уларниң падишаси уларниң алдида,
Пәрвәрдигар уларниң бешиға өтүп маңиду».

Изаһатлиримизда ейтқинимиздәк, бу бешарәтниң үч «әмәлгә ашурулуш» болуши мүмкин.

(1) Биринчи әмәлгә ашурулуш Йерусалимниң Асурийә падишаси Сәннахерибтин қутқузулуши. Сәннахерип Йәһуданиң барлиқ шәһәрлирини ишғал қилип, андин Йерусалимни муһасиригә алғандин кейин: «Улар тезла жиқилиду» дәп ойлиған вә махтинип: «Мениң бутлирим Пәрвәрдигардин улуқ» дегинидә, у аллиқачан өз ақивитини бекиткән еди. Һәзәкия падиша болса һәммә ишларни Пәрвәрдигарға тапшуруп, Сәннахерибқа тәслим болушни рәт қилған. Шу чағда Сәннахериб: «Ефиопийә бизгә һуҗум қилмақчикән» дегән бир иғвани аңлап, Асурийә қошунини Йерусалимдин чекиндүргән. Андин «Йәшая пәйғәмбәр» китавида хатириләнгәндәк: «**Шуниң билән Пәрвәрдигарниң Пәриштиси чиқип, Асурийәликләрниң барғаһида бир йүз сәксән бәш миң әскәрни урди; мана, кишиләр этигәндә орундин турғанда, уларниң һәммисиниң өлгәнлигини көрди!**» («Йәшая» 37-бап)

Бу дәрвақә Йәһуда үчүн йеңи бир башлиниш еди. Мошу йәрдә «бөсүп өткүчи» «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси»ниң Өзи еди. Башқа йәрләрдә тохталғинимиздәк ишинмизки, «Пәрвәрдигарниң Пәриштиси» алаһидә шәхс болуп, У «Пәрвәрдигарниң Сөз-Калами» болған Мәсиһдин башқа шәхс әмәстур.

(2) Иккинчи әмәлгә ашурулуш жуқуриқидикидәк анчә «көзгә көрүнәрлик» болмисиму, униңдин муһим дәп қараймиз. Миладийәдин илгәрки әсирләрдә, мошу айәтни шәрһлигән «раббий»лар (Йәһудий устазлар)ниң көпи айәттики «бөсүп чиққучи»ни болса «Иляс пәйғәмбәр», «Падиша»ни болса «Мәсиһ-Қутқазғучи» дәп қарайтти (башқа пәйғәмбәрләрму Иляс пәйғәмбәрниң Мәсиһниң йолини тәйярлайдиғанлиғини тилға алиду). Инҗил дәвригә кәлгәндә Йәһия пәйғәмбәр авал көрүнүп, хәлиқни Мәсиһкә ишинишкә тәйярлиғанлиғини көримиз. Йәһия туғулуштин илгири, пәриштә Җәбраил Йәһияниң атиси Зәкәрияға мундақ хәвәр йәткүзди: «**У** (бу бала) **Рәбниң алдида Илияс пәйғәмбәргә хас болған роһ вә күч-қудрәттә болуп, атиларниң қәлбилирини балиларға майил қилип, итаәтсизләрни һәққанийларниң ақиланилигигә киргүзүп, Рәб үчүн тәйярланған бир хәлиқни һазир қилиш үчүн Униң алдида маңиду**» (Инҗил, «Луқа», 1-бап).

Оттуз жилдин кейин Худаниң буйруғи бойичә Йәһия пәйғәмбәр «**иордан дәрияси вадисидики барлиқ районларни кезип, кишиләргә гуналарға кәчүрүм елип келидиған, товва қилишни билдүридиған суға «чөмүлдүрүш»ни җакалашни башлиди**» («Луқа», 3:3). Көримизки, Йәһия бу хәвәрни Йерусалимда әмәс, бәлки чөл-баяванда җакалиди. У йәнә униң «чөмүлдүрүш»иниң адәмни Худаниң «кәчүрүм қилиши»иға елип бариду, дәйду. Бу дәрвәқә бир «бөсүп чиқиш» — Йәһия пәйғәмбәрниң мана шундақ йеңи хуш хәвәрни җакалиған вақтиғичә, Худаниң «кәчүрүм қилиш»и Йерусалимдики муқәддәс ибадәтханисида қилинған қурбанлиқлар арқилиқ болуп кәлди. Худаниң «қалдиси» болған мөмин бәндилири Йәһияниң сөзлиригә кирип чөмүлдүрүлгән. Мәсиһ Әйса ашкарә тәлим беришкә башлиғанда, Йәһияниң көп әгәшкүчилири униңдин айрилип, Әйса Мәсиһниң кәйнидин меңишқа башлиған. Шуниң билән төвәндики параң болған: —

«**Андин мухлислар Йәһияниң йениға келип:**

— Устаз, иордан дәриясиниң у қетида сән билән биргә болған, өзәң тәрипләп гувалиқ бәргән һелиқи киши мана һазир өзи кишиләрни чөмүлдүрүватиду, вә һәммә адәм униң йениға кетишиватиду, — деди.

Йәһия мундақ җавап бәрди:

— Әгәр униңға әрштин ата қилинмиған болса, инсан һеч нәрсигә егә болалмайду. Мениң силәргә: «Мән Мәсиһ әмәс, пәқәт Униң алдида әвәтилгәнмән» дегинимгә силәр өзәңлар гувачисиләр. Келинчәкни әмригә алғучи жигиттур (Йәһуда мошу йәрдә Мәсиһни көрситиду)**; лекин жигитниң авазини аңлашни күтүп туридиған жигитниң қолдиши униң авазини аңлап, қәлбидә толиму хурсән болиду. Мениң бу хурсәнлигим әнди толуп ташиду. Униң гүлләнмики, мениң аҗизлашмиқим муқәррәрдур**» («Юһ.» 3:26-30).

Мошу йәрдә «бөсүп чиққучи» өз хизмитини ада қилған болди. Худаниң «пада»си кона қурбанлиқ түзүмидин бөсүп чиқип, өз падишаси Рәб Әйса Мәсиһгә әгишишкә башлиған. Улар бу йолда Мәсиһ Әйса Өзи уларниң гуналири үчүн қурбанлиқ болупла қалмай, бәлки пүтүн дунияниң гуналири үчүн ахирқи, мукәммәл вә толуқ қурбанлиқ болидиғанлиғини тонуп йетәләйду. Бу әмәлгә ашурулуш бәлким Мәсиһ Әйсаниң мәлум бир сирлиқ баяниға чүшәндүрүш болиду: —

«**Тәврат қануни вә пәйғәмбәрләрниң язмилири Чөмүлдүргүчи Йәһияғичә силәргә йетәкчи болуп кәлди; шу вақиттин башлап Худаниң падишалиғиниң хуш хәвири җакалинип келиватиду; падишалиққа кирмәкчи болғанларниң һәр бири шу падишалиққа бөсүп киривелиши керәктур**» («Луқа», 16:16, «Мат.» 11:11-15-айәтләрниму көрүң).

(3) Үчиничи әмәлгә ашурулуш ахирқи заманларда йүз бериши муқәррәр. Микаһ вә башқа пәйғәмбәрләр башқа йәрләрдә бешарәт бәргинидәк, ахирқи заманда «Мәсиһниң рәқиби» дәҗҗалниң «езитқу йетәкчилиги»дә, барлиқ әлләр Йерусалимға һуҗум қилишқа жиғилиду. Микаһниң мошу 12-айәттики «Бозраһ» (һазирқи иорданийәниң «Петра» шәһири)ни тилға алғини, бәлким шу вақитта Худаниң Өз «қалдиси»ни қоғдаш үчүн шу йәргә жиғидиғанлиғини көрситиду («Йәш.» 63:1, «Һаб.» 3:3-айәтләр вә изаһатларни көрүң). («Бозраһ» дегәнниң мәнаси: «қой қотини»)

Худа Өз «қалдиси»ни шәхсән Мәсиһ арқилиқ қутқузиду. У уларни йетәкләп ғәлибә билән «бөсүп чиқип» келиду; шуниң билән пүтүнләй йеңи бир дәвир башлиниду.

Амин!